

СЕКЦІЯ № 3. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ, ФОРМУВАННЯ, СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

І.С.Попович

доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології
й освітнього менеджменту Херсонського державного університету
Херсон, Україна

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ В САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Нашу державу охопили радикальні зміни в економіці, культурі, освіті, державному устрої. Ці зміни торкаються кожної людини, сім'ї, родини. Суспільству потрібні ефективні шляхи, методи, прийоми та засоби розв'язання економічних, політичних і культурних криз. У контексті цих змін та перетворень доцільним є дослідження соціально-психологічної реальності та вивчення людини як суб'єкта самоактивності.

Проблема саморегуляції поведінки особистості є однією зі стрижневих в психологічній науці. Особливе місце в цих дослідженнях посідають соціальні очікування, що виконують певні функції. Ці функції реалізують роботу соціальних очікувань як важливого механізму саморегуляції поведінки особистості.

Вагомий внесок у дослідження загальнотеоретичних та методологічних аспектів цієї проблеми зробили такі психологи: R.Berns, W.James, B.McKendles, G.Mead, К.Абульханова-Славська, М.Бобнєва, М.Боришевський, Л.Гаврищак, Н.Гуткіна, І.Кон, Г.Костюк, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн, М.Савчин, Т.Титаренко, С.Тищенко, І.Чеснокова, Т.Шибутані, К.Шорохова та інші.

Відомий український психолог, засновник української психологічної школи з проблем саморегуляції поведінки особистості Мирослав Боришевський під саморегуляцією поведінки особистості розуміє свідоме, цілеспрямоване планування, побудову і перетворення суб'єктом власних дій

та вчинків у відповідності з особистісно значущою метою, актуальними потребами [1].

Дослідження соціальних очікувань в саморегуляції поведінки особистості продовжує наукові пошуки автора [2] і є спробою окреслити психологічний зміст і функціонування одного з найважливіших і маловивчених, на наш погляд, психологічних механізмів.

Соціальні очікування – складний соціально-психологічний феномен, який є базовою складовою системи регуляції соціальної поведінки особистості, взаємодії у групах, спільнотах, соціумі.

Виокремити роботу кожної з функцій соціальних очікувань завдання не з легких, оскільки функції знаходяться у взаємозв'язку і представляють собою органічну єдність. Тому, розглядаючи їх, ми будемо акцентувати увагу на проявах кожної з них. Розглянемо регулятивну функцію соціальних очікувань. Регулятивна функція соціальних очікувань пов'язана з самооцінкою, рівнем домагань, самоочікуваннями, інформацією, думками, бажаннями, діями кожного учасника взаємодії. Те, чого очікує людина, визначається не тільки самооцінкою та рівнем її домагань, а й інформацією про інших людей, з якими вона взаємодіє, думку яких цінує, поважає їх чи нехтує ними, що також має значення.

Посередницька функція очікувань – це функція врівноваження й підтримки стану збалансованості між самосвідомістю особистості та її соціальним оточенням. Посередницька функція має вагоме значення для формування «Я», бо завдяки їй здійснюється виокремлення себе з оточуючої дійсності, порівняння з різними «не-Я» як узагальнення властивих людині рис і відсутніх у неї, але притаманних іншим. Посередницька функція соціальних очікувань реалізується через порівняння, ототожнення, співставлення «Я» та «не-Я» особистості.

У тісному взаємозв'язку з регулятивною та посередницькою функціями соціальних очікувань знаходиться коригувальна функція. Соціальні очікування здійснюють коригувальні впливи через тісний зв'язок з рівнем

домагань особистості. Вони є тим чинником, який спонукає людину постійно враховувати можливі реакції оточуючих на її домагання, на окремі дії, вчинки, на поведінку в цілому. Соціальні очікування залежать від рівня адекватності домагань людини. Саме адекватний рівень домагань сприяє розвитку високого рівня сформованості соціальних очікувань і впливає на коригувальну здатність останніх.

З низки функцій соціальних очікувань, які ми розглянули вище, доцільно вимальовується орієнтувальна функція, яка дає можливість людині не загубитися у плині повсякденного життя, розмаїтті людських взаємин. У тривалих людських взаєминах соціальні очікування відображають об'єктивну необхідність узгоджених дій: від кожного учасника взаємодії очікується певний комплекс думок, почуттів і вчинків, що відповідають його місцю в системі спільної діяльності, тобто дозволяють йому орієнтуватися в цій діяльності. Якщо його поведінка не відповідає цим очікуванням, це викликає відповідну реакцію учасників взаємодії – соціальні санкції. Контроль поведінки індивіда, який здійснюється через реакцію учасників взаємодії сприяє забезпеченню реалізації орієнтувальної функції соціальних очікувань.

Висновки. Соціальні очікування є важливим психологічним механізмом саморегуляції поведінки особистості, що виконує низку функцій, через які забезпечується робота соціальних очікувань як важливого психологічного механізму саморегуляції поведінки особистості, що сприяє розвитку особистості як суб'єкта самоактивності. У **подальших наукових пошуках** продовжимо емпіричне дослідження функцій та механізмів соціальних очікувань.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Й. Дорога до себе : Від основ суб'єктності до вершин духовності: [монографія] / М. Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с. (Серія «Монограф»).
2. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах : [монографія] / І. С. Попович. – Херсон : ВАТ ХМД, 2009. – 240 с.